

Szczepan Figiel, Justyna Kufel
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB

Dominika Kuberska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Regionalne zróżnicowanie potencjału rozwojowego klastrów żywnościowych w Polsce

Streszczenie

W warunkach globalnej konkurencji to nie same przedsiębiorstwa, lecz związane z nimi struktury klastrów mają bardzo istotny wpływ na konkurencyjność sektorów oraz całych gospodarek narodowych. Celem rozważań jest przedstawienie regionalnego zróżnicowania potencjału rozwojowego klastrów w osiągającym ostatnio bardzo dobre wyniki w eksporcie w polskim sektorze rolno-żywnościowym. Oceny potencjału rozwojowego tych klastrów dokonano wykorzystując podejście metodyczne zastosowane w mapowaniu klastrów biznesowych przez Europejskie Obserwatorium Klastrów (European Cluster Observatory – ECO) uzupełnione o własne modyfikacje analityczne. Stwierdzono, że potencjał rozwojowy klastrów żywnościowych jest w Polsce regionalnie silnie zróżnicowany. Zatem wsparcie rozwoju tych klastrów w ramach interwencji publicznej powinno być ukierunkowane zgodnie z istniejącym w danym regionie potencjałem, uwarunkowanym koncentracją zatrudnienia lub liczbą występujących podmiotów reprezentujących określone branże. Artykuł ma charakter badawczy.

Słowa kluczowe: konkurencyjność, klastry, sektor rolno-żywnościowy, Polska.

Kody JEL:D29, L69, O25

Wstęp

Warunki funkcjonowania gospodarek krajowych i regionalnych w realiach przełomu XX i XXI wieku uległy wcześniej niespotykanym zmianom. W rezultacie w ostatnich kilku dekadach, głównie za sprawą globalizacji i postępującego umiędzynarodowienia rynków, wzrosło znaczenie problematyki konkurencji i konkurencyjności. Dotyczy to zarówno życia gospodarczego, jak i związanego z tymi zagadnieniami dyskursu naukowego. W sposób szczególny jest to dostrzegalne w odniesieniu do dwóch wiodących pod względem wielkości na świecie rynków, którymi są Stany Zjednoczone oraz Unia Europejska. To właśnie dyskusja nad poszukiwaniem dróg poprawy sytuacji amerykańskiej gospodarki przyczyniła się do sformułowania jednej z pierwszych definicji pojęcia konkurencyjności w ujęciu makroekonomicznym (*Report of the President's...* 1985). Od pewnego czasu dążenie do wzmacniania konkurencyjności gospodarki jest także bardzo wyraźnie akcentowane w formułowanych politykach Unii Europejskiej. Ma to miejsce zarówno na poziomie wspólno-

towym, jak i w odniesieniu do gospodarek krajowych, regionalnych i lokalnych. W aktualnie obowiązującej strategii „Europa 2020” za nadrzędny cel uznano stworzenie warunków umożliwiających osiągnięcie bardziej inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju gospodarczego. W służącym realizacji tej strategii projekcie przewodnim zatytułowanym *Polityka przemysłowa w erze globalizacji*, Komisja Europejska podejmuje się poprawić otoczenie biznesu, a za jeden ze sposobów uznano wspieranie rozwoju klastrów (Komisja Europejska 2010).

Istota koncepcji klastrów biznesowych i badanie ich potencjału rozwojowego

Koncepcja klastrów biznesowych wpisuje się w nurt badań poświęconych korzyściom wynikającym z przestrzennej koncentracji działalności gospodarczej i bazuje na pionierskiej definicji tego pojęcia autorstwa Portera. Zgodnie z jej treścią, klastery to geograficzne skupisko wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji (np. uniwersytetów, agencji standaryzujących i stowarzyszeń branżowych), reprezentujących określone dziedziny, konkurujących ze sobą, ale również współpracujących (Porter 1998). U podstaw tej koncepcji znajduje się więc przeświadczenie, iż źródeł przewagi konkurencyjnej należy upatrywać w jednoczesnym występowaniu relacji na zasadzie konkurencji i współpracy między podmiotami funkcjonującymi w granicach klastra. Należy podkreślić, iż podmioty te nie mają charakteru homogenicznego, tj. nie składają się na nie tylko przedsiębiorstwa. W odróżnieniu od koncepcji chronologicznie poprzedzających prace Portera, skupionych na poszukiwaniu przyczyn występowania pozytywnych efektów przestrzennej koncentracji działalności gospodarczej, zbiór podmiotów, między którymi zachodzą kluczowe dla klastra relacje, tworzą poza przedsiębiorstwami także jednostki sfery naukowo-badawczej, jednostki sektora publicznego i instytucje otoczenia biznesu. W koncepcji klastra biznesowego można dopatrywać się źródeł i związków z wieloma różnymi teoriami ekonomicznymi. Zaliczyć można do nich między innymi teorię dystryktów przemysłowych, teorie związane z występowaniem biegunów wzrostu, klasyczne teorie lokalizacji, nową teorię wzrostu, nową geografiami ekonomiczną i nową ekonomią instytucjonalną (Kowalski 2013, s. 1-18).

Konkurencja i współpraca, które występują w klastrze, mogą zachodzić jednocześnie biorąc pod uwagę dwa dowolnie wybrane podmioty wchodzące w jego skład. Taka sytuacja określana jest mianem koopetycji bądź kooperencji. W języku polskim te dwa terminy stosowane są zamiennie. Ich rodowód wiąże się z angielskim słowem *co-opetition*. Autorstwo tego terminu przypisywane jest Raymondowi „Ray’owi” Noorda, który w latach 80. i na początku lat 90. przewodził korporacji Novell. W tamtym czasie, za pomocą zestawienia ze sobą dwóch słów oznaczających w języku angielskim konkurencję i współpracę, opisał on wyjątkową atmosferę, która panowała wśród przedsiębiorców z branży komputerowej (Bagshaw, Bagshaw 2001, s. 175-177). Rozważania nad kooperencją wymagają holistycznego podejścia (Cygler i in. 2013), a jej występowanie istotnie wpływa na sposób funkcjonowania przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa w swojej działalności w przeważającej mierze skupiają się na działaniach rywalizacyjnych, stąd kooperencja jest dla nich nowym sposobem działania na rynku.

Struktura poszczególnych klastrów występujących w określonej przestrzeni gospodarczej jest bardzo zróżnicowana. Niezależnie od branży, w której dochodzi do wykształcenia się klastrów, ustalenie ich granicy jest kwestią problematyczną. Wiąże się to ze zróżnicowaniem uwarunkowań lokalnych determinujących środowisko konkurencyjne na danym obszarze. Stąd też, bardzo istotne jest ustalenie sieci powiązań między rozważanymi podmiotami, w tym także tych o charakterze komplementarnym. W szczególności dotyczy to ich zasięgu oraz siły (Porter 1998). Jednoznaczne odróżnienie klastrów od innych, zbliżonych koncepcyjnie struktur wymaga podkreślenia znaczenia, które w ich funkcjonowaniu odgrywają różnego rodzaju związki zachodzące między podmiotami ekonomicznymi tworzącymi klaster. Ich charakter jest zarówno pionowy, jak i poziomy, biorąc pod uwagę konstrukcję łańcucha tworzenia wartości. Klasy, będąc przejawem skłonności człowieka do aglomeracji swojej działalności, także wytwórczej, mają charakter uniwersalny. Przejawia się on w tym, że klaster może wykształcić się niezależnie od rodzaju działalności gospodarczej, czy też stopnia rozwoju gospodarczego obszaru, w którym się znajduje. W związku z tym klasy mogą być identyfikowane i badane we wszystkich sektorach gospodarki. Ponadto, ich występowanie jest determinowane przez poszczególne wymiary otoczenia funkcjonowania przedsiębiorstw, a także same klasy wywierają wpływ na panujący klimat konkurencji (Kuberska 2008, s. 209-214).

Badania nad funkcjonowaniem klastrów stanowią alternatywę dla badań skupionych na funkcjonowaniu sektorów czy też branż. Ze względu na swój złożony w ujęciu podmiotowym charakter są uznawane za koncepcję szerszą aniżeli sam sektor czy też branża. Porter (1998) uznaje, że dzięki nim można w sposób bardziej trafny zidentyfikować, opisać i zbadać powiązania, które wpływają na konkurencję i konkurencyjność. Ich charakter pozwala również określić źródła przewagi konkurencyjnej w sposób, jaki do tej pory nie był rozważany. Do pozytywnych efektów funkcjonowania klastrów zaliczyć można na przykład: zwiększony dostęp do środków przeznaczanych na działalność innowacyjną, zwiększenie transferu wiedzy i *know-how*, sprzyjanie powstawaniu nowych podmiotów, wzrost konkurencyjności, koncentracja i rozwój zasobów, zwiększenie liczby nowych miejsc pracy, a także generowanie bardziej atrakcyjnego rynku pracy dla wykwalifikowanej kadry (Kowalski 2010). Klaster można uznać za specyficzny rodzaj sieci biznesowej. Ma ona charakter nieformalny i jest wynikiem oddziaływania szeregu sił wewnętrznych i zewnętrznych z punktu widzenia podmiotów ją tworzących. Za sprawą występowania powiązań typu sieciowego można rozważać wpływ funkcjonowania klastra na kształtowanie przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw. Propozycję podejścia w tym względzie formułuje między innymi Ratajczak-Mrozek, która ukazuje związki między wymiarami relacji sieciowych a czynnikami mającymi wpływ na przewagę konkurencyjną przedsiębiorstwa (Ciesielski 2013).

W budowaniu konkurencyjności gospodarek narodowych na arenie globalnej szczególne znaczenie przypisuje się klastrom związanym z sektorami zorientowanymi na eksport (*traded clusters*), generującymi dochody pochodzące spoza obszaru ich lokalizacji. W Polsce jednym z sektorów odnoszących duże sukcesy w tym zakresie, zwłaszcza po akcesji do Unii Europejskiej, jest sektor rolno-żywnościowy. W latach 1995-2013 eksport produktów rolno-żywnościowych wzrósł z około 2 mld do 18 mld euro. Saldo handlu tymi produktami było nieznacznie ujemne do 2002 roku, a następnie ulegało systematycznej poprawie. W roku 2013 Polska osiągnęła w tym handlu nadwyżkę wynoszącą około 4 mld euro, a eksport rol-

no-żywnościowy stanowił znaczącą część całego eksportu krajowego (12,5%). Utrzymanie tej wysokiej międzynarodowej pozycji konkurencyjnej, nie mówiąc już o jej dalszej poprawie, może stanowić nie lada wyzwanie, w sprostaniu któremu może pomóc tworzenie i rozwój silnych, innowacyjnych klastrów, np. na wzór holenderskiego klastra kwiatów, czy kalifornijskiego klastra wina (Figiel i in. 2011).

Powstawanie silnych klastrów biznesowych nie jest ani procesem przypadkowym, ani efektem sztucznej kreacji polegającej na powoływaniu tzw. inicjatyw klastrowych. Uwarunkowane jest ono występowaniem określonego potencjału rozwojowego, nierzadko mającego historyczny charakter, którego przejawem jest terytorialna koncentracja działalności i zatrudnienia. W sensie analitycznym chodzi o identyfikowalny i mierzalny potencjał ekonomiczny, związany z wyodrębnianiem się wiodących branż i specjalizacją, wskazujący na możliwość występowania dostatecznie silnych klastrów. Naturalnym odzwierciedleniem tego potencjału jest przestrzenny rozkład liczby podmiotów i występującego w nich zatrudnienia (Figiel i in. 2012; Figiel i in. 2013). Przyjmując, że w świetle literatury korzystne oddziaływanie klastrów na konkurencyjność gospodarki i jej sektorów można uznać za przekonująco uargumentowane, dokonano oceny tak rozumianego potencjału rozwojowego klastrów żywnościowych w Polsce.

Celem rozważań jest przedstawienie regionalnego zróżnicowania potencjału rozwojowego tego typu klastrów w kontekście właściwego ukierunkowania podejmowanej interwencji publicznej w postaci polityk klastrowych realizowanych na szczeblu krajowym i regionalnym. Do identyfikacji i określenia siły analizowanych klastrów wykorzystano metodykę mapowania klastrów biznesowych przyjętą przez Europejskie Obserwatorium Klastrow (European Cluster Observatory – ECO) uzupełnioną o własne modyfikacje analityczne polegające na uwzględnieniu oprócz zatrudnienia liczby podmiotów reprezentujących poszczególne branże związane z danym typem klastrów. Przeprowadzone przez ECO mapowanie klastrów biznesowych w europejskiej przestrzeni gospodarczej pozwoliło w rezultacie na wyodrębnienie między innymi trzech typów klastrów żywnościowych, a mianowicie: uprawy rolne i chów zwierząt, produkcja rolna oraz przetwórstwo żywności. Do pomiaru siły, a w konsekwencji oceny potencjału rozwojowego tego typu klastrów w ujęciu regionalnym, użyto wskaźnika lokalizacji (*location quotient*) obliczonego według następującej formuły:

$$LQ_k = \frac{l_{ij}}{l_j} + \frac{l_i}{l} \quad (1)$$

gdzie:

LQ_k – wskaźnik lokalizacji obliczony w odniesieniu do liczby podmiotów LQ_{podm} albo liczby zatrudnionych LQ_{zatr} ;

l_{ij} – liczba podmiotów albo liczba zatrudnionych w grupach PKD 2007 zaliczonych do danego typu klastrów w województwie j ;

l_j – liczba podmiotów albo liczba zatrudnionych w województwie j ;

l_i – liczba podmiotów albo liczba zatrudnionych w grupach PKD 2007 zaliczonych do danego typu klastrów w Polsce;

l – liczba podmiotów albo liczba zatrudnionych w Polsce.

Mając na uwadze komplementarny charakter przestrzennej koncentracji podmiotów i występującego w nich zatrudnienia, za syntetyczną miarę potencjału analizowanych klastrów przyjęto ostatecznie średnią geometryczną wskaźnika lokalizacji obliczonego dla liczby podmiotów (LQ_{podm}) i wskaźnika lokalizacji obliczonego dla liczby zatrudnionych (LQ_{podm} i LQ_{zatr}). W obliczeniach wykorzystano dane o liczbie podmiotów i zatrudnieniu w grupach PKD 2007 za rok 2011 uzyskane z GUS oraz udostępniane przez ECO.

Potencjał rozwojowy klastrów upraw rolnych i chowu zwierząt

Wyniki obliczeń obrazujących potencjał rozwojowy klastrów upraw rolnych i chowu zwierząt w poszczególnych województwach zamieszczone zostały w tabeli 1. Porównanie wartości wskaźników, zarówno LQ_{podm} jak i LQ_{zatr} , wskazuje na duże zróżnicowanie w tym zakresie. Wartości tych wskaźników są dość silnie skorelowane (współczynnik korelacji 0,73, istotny statystycznie na poziomie $\alpha < 0,01$), co oznacza w przypadku tych klastrów względną zgodność przestrzennej koncentracji podmiotów i zatrudnienia.

Tabela 1

Wartości wskaźników lokalizacji (LQ_{podm} i LQ_{zatr}) dla klastrów upraw rolnych i chowu zwierząt w poszczególnych województwach

Województwo	Wartości wskaźników lokalizacji (LQ)		
	LQ_{podm}	LQ_{zatr}	$\sqrt{LQ_{podm}LQ_{zatr}}$
Dolnośląskie	1,24	0,70	0,93
Kujawsko-pomorskie	2,60	0,97	1,59
Lubelskie	0,75	1,08	0,90
Lubuskie	2,45	1,47	1,90
Łódzkie	0,68	1,07	0,85
Małopolskie	0,53	0,69	0,60
Mazowieckie	0,19	0,65	0,35
Opolskie	2,52	2,55	2,53
Podkarpackie	0,38	0,38	0,38
Podlaskie	0,45	0,76	0,59
Pomorskie	0,83	0,62	0,72
Śląskie	0,26	0,68	0,42
Świętokrzyskie	0,34	0,51	0,42
Warmińsko-mazurskie	1,13	1,58	1,33
Wielkopolskie	2,82	2,45	2,63
Zachodniopomorskie	2,52	1,04	1,62

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ECO oraz GUS.

Z porównania wartości syntetycznej miary (średnia geometryczna LQ_{podm} i LQ_{zatr}) użytej do oceny potencjału rozwojowego klastrów tego typu wynika, że między województwem, w którym jest on najwyższy, a województwem, w którym jest on najniższy, występuje blisko 7,5-krotna różnica. Zgodnie z dość powszechną konwencją interpretacji wartości przyjmowanych przez wskaźnik lokalizacji, za województwa, w których potencjał rozwojowy klastrów upraw rolnych i chowu zwierząt jest względnie biorąc największy można uznać te, w których wartość syntetycznej miary przekracza 1. Są to województwa kujawsko-pomorskie, lubuskie, opolskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie.

Potencjał rozwojowy klastrów produkcji rolnej

Z porównania zawartych w tabeli 2 wartości wskaźników lokalizacji wynika, że regionalne zróżnicowanie potencjału rozwojowego klastrów produkcji rolnej jest mniejsze, niż w przypadku klastrów upraw rolnych i chowu zwierząt.

Tabela 2

Wartości wskaźników lokalizacji (LQ_{podm} i LQ_{zatr}) dla klastrów produkcji rolnej w poszczególnych województwach

Województwo	Wartości wskaźników lokalizacji (LQ)		
	LQ_{podm}	LQ_{zatr}	$\sqrt{LQ_{podm}LQ_{zatr}}$
Dolnośląskie	0,58	0,77	0,67
Kujawsko-pomorskie	1,70	1,65	1,68
Lubelskie	1,26	1,60	1,42
Lubuskie	0,55	1,15	0,80
Łódzkie	1,12	1,24	1,18
Małopolskie	0,41	0,77	0,56
Mazowieckie	0,55	0,88	0,69
Opolskie	2,17	1,27	1,66
Podkarpackie	0,88	0,93	0,91
Podlaskie	0,96	1,48	1,19
Pomorskie	0,79	0,76	0,77
Śląskie	0,79	0,66	0,72
Świętokrzyskie	1,04	0,96	1,00
Warmińsko-mazurskie	0,71	1,19	0,92
Wielkopolskie	2,49	1,27	1,78
Zachodniopomorskie	1,04	0,93	0,98

Źródło: jak w tabeli 1.

Odnotowano także słabszą korelację między wartościami wskaźników LQ_{podm} i LQ_{zatr} (współczynnik korelacji 0,56, istotny statystycznie na poziomie $\alpha < 0,05$). Różnica między województwem o najniższym i najwyższym potencjale rozwojowym jest ponad 3-krotna. Grupę województw, dla których wartość syntetycznej miary potencjału rozwojowego klastrów produkcji rolnej przekroczyła 1 tworzą: kujawsko-pomorskie, lubelskie, łódzkie, opolskie, podlaskie i wielkopolskie.

Potencjał rozwojowy klastrów przetwórstwa żywności

Potencjał rozwojowy klastrów przetwórstwa żywności rozpatrywany na tle dwóch wcześniej przedstawionych typów klastrów żywnościowych cechuje stosunkowo najmniejsze rozwarstwienie regionalne (por. tabela 3). Najślabszą okazała się też korelacja między wartościami wskaźników LQ_{podm} i LQ_{zatr} (współczynnik korelacji 0,49, istotny statystycznie na poziomie $\alpha < 0,1$), co może być spowodowane występowaniem znacznych różnic w wielkości zatrudnienia w podmiotach zaliczonych do tego typu klastrów.

Tabela 3

Wartości wskaźników lokalizacji (LQ_{podm} i LQ_{zatr}) dla klastrów przetwórstwa żywności w poszczególnych województwach

Województwo	Wartości wskaźników lokalizacji (LQ)		
	LQ_{podm}	LQ_{zatr}	$\sqrt{LQ_{podm}LQ_{zatr}}$
Dolnośląskie	0,50	0,72	0,60
Kujawsko-pomorskie	1,34	1,19	1,27
Lubelskie	1,30	1,28	1,29
Lubuskie	0,99	0,91	0,95
Łódzkie	1,16	1,39	1,27
Małopolskie	1,00	1,03	1,01
Mazowieckie	0,89	0,84	0,87
Opolskie	0,92	1,17	1,04
Podkarpackie	0,97	1,12	1,04
Podlaskie	1,61	1,13	1,35
Pomorskie	0,72	0,76	0,74
Śląskie	0,71	0,92	0,81
Świętokrzyskie	0,96	1,24	1,09
Warmińsko-mazurskie	1,82	0,93	1,30
Wielkopolskie	1,30	1,30	1,30
Zachodniopomorskie	0,83	0,74	0,79

Źródło: jak w tabeli 1.

Wartości syntetycznej miary potencjału rozwojowego tych klastrów różniły się w poszczególnych województwach w relatywnie niedużym stopniu (największa wartość przekraczała 2,2 razy wartość najmniejszą). Wartość tej miary przekroczyła 1 w przypadku aż 10 województw, co świadczy o tym, iż podstawy i szanse na rozwój tego typu silnych klastrów żywnościowych są w Polsce największe.

Podsumowanie

Ze względu na spodziewany pozytywny wpływ na efekty konkurencji, rozwój klastrów biznesowych jest przedmiotem coraz szerszego zainteresowania zarówno naukowców, jak i przedstawicieli różnych sfer życia gospodarczego. Budowaniu i rozwojowi klastrów służyć mają między innymi środki unijne przeznaczone na realizację polityk klastrowych na szczeblu krajowym i regionalnym. Efektywność wykorzystania tych środków uzależniona jest jednak w znacznej mierze od trafnej identyfikacji możliwości realnego rozwoju silnych klastrów w określonej przestrzeni gospodarczej. Ten ważny problem nie zawsze jest dostrzegany i w praktyce rzadko właściwie rozwiązywany. Przedstawione w artykule wyniki analizy potencjału rozwojowego klastrów żywnościowych w Polsce wskazują na jego silne regionalne zróżnicowanie. Oznacza to, że wspieranie rozwoju tych klastrów w ramach interwencji publicznej powinno opierać się na wnikliwej weryfikacji ekonomicznej zasadności takiego wsparcia pod kątem istniejącego w danym regionie potencjału, uwarunkowanego koncentracją zatrudnienia lub liczby występujących podmiotów reprezentujących określone branże.

Województwa różnią się znacząco pod względem potencjału rozwojowego w każdym z trzech typów analizowanych klastrów żywnościowych, tj. uprawy rolne i chów zwierząt, produkcja rolna oraz przetwórstwo żywności. Dzieląc województwa według wynoszącej 1 progowej wartości syntetycznej miary potencjału rozwojowego klastrów, można wskazać grupy województw, w których możliwości budowania i rozwoju silnych klastrów żywnościowych są największe. Województwami spełniającymi to kryterium w przypadku każdego z trzech typów klastrów okazały się jedynie: kujawsko-pomorskie, opolskie i wielkopolskie. Nie oznacza to, że wspieranie rozwoju klastrów żywnościowych jest uzasadnione wyłącznie w tych regionach, ponieważ przeprowadzona analiza nie jest wolna od ograniczeń wynikających z pewnych niedoskonałości metodyki mapowania klastrów przyjętej przez ECO. Należy jednak pamiętać, że im większa zgodność oferowanego w ramach tych polityk wsparcia z rzeczywistym potencjałem rozwojowym klastrów żywnościowych, tym wyższa będzie efektywność krajowej i regionalnych polityk klastrowych, mogących pomóc w utrzymaniu lub ewentualnym wzmocnieniu pozycji konkurencyjnej polskiego sektora rolno-żywnościowego na rynkach międzynarodowych.

Bibliografia

Bagshaw M., Bagshaw C. (2001), *Co-opetition Applied to Training – a Case Study*, "Industrial and Commercial Training", No. 33(5).

- Ciesielski M. (red.) (2013), *Sieci w gospodarce*, PWE, Warszawa.
- Cygler J., Aluchna M., Marciszewska E., Witek-Hajduk M.K., Materna G. (2013), *Kooperencja przedsiębiorstw w dobie globalizacji. Wyzwania strategiczne, uwarunkowania prawne*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Figiel S., Kuberska D., Kufel J. (2011), *Analiza uwarunkowań i stanu rozwoju klastrów rolno-żywnościowych w Polsce*, „Program Wieloletni 2011-2014”, nr 15, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Figiel S., Kuberska D., Kufel J. (2012), *Klasy i inicjatywy klastrowe w polskim sektorze rolno-żywnościowym*, „Program Wieloletni 2011-2014”, nr 48, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Figiel S., Kuberska D., Kufel J. (2013), *Rola klastrów w konkurencyjnym rozwoju sektora rolno-żywnościowego w Polsce*, „Program Wieloletni 2011-2015”, nr 92, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Komisja Europejska (2010), „Europa 2020”. *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Bruksela.
- Kowalski A.M. (2010), *Kooperacja w ramach klastrów jako czynnik zwiększania innowacyjności i konkurencyjności regionów*, „Gospodarka Narodowa”, nr 225-226(5-6).
- Kowalski A.M. (2013), *Znaczenie klastrów dla innowacyjności gospodarki w Polsce*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Kuberska D. (2008), *Zastosowanie koncepcji klastrów w sektorze przetwórstwa żywności*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu”, Tom X, Zeszyt 4, Warszawa – Poznań – Lublin.
- Porter M.E. (1998), *On Competition*, Harvard Business School, Boston.
- Report of the President's Commission on Industrial Competitiveness, Global Competition – The New Reality* (1985), U.S. Government Printing Office, Washington.

Regional Differentiation of the Developmental Potential of Food Clusters in Poland

Summary

Under the conditions of global competition, it is not the very enterprises but connected with them cluster structures have an important impact on competitiveness of sectors and entire national economies. An aim of considerations is to present the regional differentiation of the developmental potential of clusters in recently successful exports in the Polish agri-food sector. Assessment of the developmental potential of these clusters was made using the methodological approach applied in mapping of business clusters by the European Cluster Observatory, ECO, supplemented by own analytical modifications. It is stated that the developmental potential of food clusters is in Poland regionally strongly diversified. Therefore, support for development of these clusters within the framework of public intervention should be aimed in compliance with the existing in a given region potential determined by concentration of employment or by the number of operating entities representing definite branches. The article is of the research nature.

Key words: competitiveness, clusters, agri-food sector, Poland.

JEL codes: D29, L69, O25

Региональная дифференциация потенциала развития кластеров продуктов питания в Польше

Резюме

В условиях глобальной конкуренции не сами предприятия, а связанные с ними кластерные структуры оказывают весьма существенное влияние на конкурентоспособность секторов и целых национальных экономик. Цель рассуждений – представить региональную дифференциацию потенциала развития кластеров в достигающем в последнее время хороших результатов экспорте в польском сельскохозяйственно-продовольственном секторе. Оценку потенциала развития этих кластеров провели, используя методический подход, примененный в мапировании бизнес-кластеров Европейской кластерной обсерваторией (англ. *European Cluster Observatory*, ECO), дополненный собственными аналитическими модификациями. Констатировали, что потенциал развития кластеров продуктов питания в Польше регионально сильно дифференцирован. Следовательно, поддержка развития этих кластеров в рамках публичной интервенции должна быть направлена в соответствии с существующим в данном регионе потенциалом, обусловленном концентрацией занятости или числом имеющихся субъектов, представляющих определенные отрасли. Статья имеет исследовательский характер.

Ключевые слова: конкурентоспособность, кластеры, сельскохозяйственно-продовольственный сектор, Польша.

Коды JEL: D29, L69, O25

Artykuł nadesłany do redakcji w grudniu 2014 roku

© All rights reserved

Afiliacje:

dr hab. Szczepan Figiel

mgr Justyna Kufel

Instytut Ekonomiki Rolnictwa – Gospodarki Żywnościowej

– Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie

ul. Świętokrzyska 20

00-002 Warszawa

tel.: 22 505 45 18

e-mail: szczepan.figiel@uwm.edu.pl

dr Dominika Kuberska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Nauk Ekonomicznych
Katedra Analizy Rynku i Marketingu
ul. Oczapowskiego 4
10-719 Olsztyn
tel.: 89 523 49 28
e-mail: dominika.kuberska@uwm.edu.pl